

KADRINA KESKKOOL

TUULI KAMS

11.B KLASS

KÜSIMUSJÄRJENDI PIKKUS MSN-I SUHTLUSES

EMAKEELEOLÜMPIAADI UURIMISTÖÖ

JUHENDAJA ANNELI SÄRG

SISSEJUHATUS

Me esitame küsimusi iga päev ja ootame neile ka vastuseid. Mõne küsimuse puhul tuleb vastus kohe, mõnikord aga alles natukese aja pärast. Siiski on ka selliseid olukordi, kus küsimused ei saagi vastust. Igal küsimusel on oma eesmärk. Mõne küsimuse eesmärgiks on informatsiooni saamine, mõne küsimuse puhul on oluline hoopis teise inimese arvamus mingi asja kohta.

Uurimistöõ autor valis küsimusjärjendite uurimise teema, kuna küsimuste esitamine kuulub meie igapäevaste tegevuste hulka. Sellest tuli soov küsimuste esitamise ja vastuste kohta pisut rohkem teada saada. Lisaks sellele oli oluline ka põhjus, et virtuaalmaailm, sealhulgas suhtlusprogramm MSN, kuulub tänapäeva noorte ellu. Tihti suheldakse MSN-is või mõnes teises suhtlusvõrgustikus isegi rohkem kui näost näkku.

Küsimusjärjendid võivad olla nii kahe- kui kolmeosalised, vahel ka enamaosalised. Küsimuse esitamisel võib olla erinevaid eesmärke. Uurimistöõ autor tahab teada saada, mitmeosalisi küsimusjärjendeid esineb enim ja mis on tavaliselt küsimuse esitamise eesmärgiks: kas info saamine või midagi muud. Autori hüpoteesideks on, et enamasti on küsimusjärjendid kaheosalised, vastus tuleb kohe pärast küsimuse esitamist ja küsimused esitatakse tavaliselt info saamise eesmärgil.

Materjali kogus autor ajavahemikul 5.10.2011–6.11.2011. Oma suhtlusringkonna inimestega MSN-is vesteldes salvestas ta 100 küsimusjärjendit. Kokku oli materjali 21 inimese vestlustest: neist 7 olid mees- ja 14 naissoost, protsentuaalselt vastavalt 33,3% ja 66,7%. Inimesed olid vanusevahemikus 9–23 eluaastat ja suhtluskeeleks oli kõigil eesti keel. Inimestest, kelle vestlustest autor näiteid võttis, elas 20 Lääne-Virumaal ja 1 Pärnumaal. Kõik, kelle vestlustest autor näited võttis, on sellest teadlikud ja neilt on näidete kasutamiseks uurimistöös ka luba saadud. Nimesid selles töös ei esine, antud on vaid eesnime esitäh, sugu ja vanus. Täisnimed on autorile teada.

Eesti keeleteadlased on uurinud küsimusi ja küsimusjärjendeid. Kõige enam on seda teinud Leelo Keevallik, kes on välja toonud, millised on tavaliselt küsimuste positiivsed ja negatiivsed vastused (Keevallik 2009: 33). Veel on ta uurinud veebivormide näitel suhtluskeelt, milles ta käsitleb partikleid *onju*, *ota*, *tead* jne (Keevallik 2005: 630, 631, 634).

Antud uurimistöös koosneb kolmest suuremast peatükist, alapeatükkidest ja lisadest. Esimeses peatükis uuritakse küsimusjärjendi pikkust, teises küsimusjärjendi naabruspaari ja järellükme ilmumist ning kolmandas peatükis on teemaks küsimuste esitamise eesmärgid. Lisaks sellele kuuluvad töösse veel lisad diagrammide ja uurimistöös jaoks salvestatud küsimusjärjenditega.

1. KÜSIMUSJÄRJENDI PIKKUS

Küsimusjärjendid võivad olla kas kahe-, kolme- või enamaosalised. Kaheosaliste küsimusjärjendite puhul esitab üks osapool küsimuse, millele ta saab teiselt inimeselt vastuse. Kolmeosaliste küsimusjärjendite puhul esitab üks suhtlejatest küsimuse, millele ta saab teiselt suhtluspoolelt vastuse kas kohe või natukese aja pärast. Vastusele järgneb ka küsija reaktsioon. Aga kui pärast küsija reaktsiooni tuleb ka vastajalt reaktsioon, siis nimetatakse küsimusjärjendit juba neljaosaliseks.

1.1. KAHEOSALINE KÜSIMUSJÄRJEND

Materjalis, mida autor uurimistöös jaoks kogus, esines kõige rohkem kaheosalisi küsimusjärjendeid, kokku 54 (vt lisa 1). Nende puhul tuli pärast küsimust vastus teiselt vestluses osalejalt, mille järel teema lõpetati ja asuti järgmise juurde või esitati uus küsimus.

- T (N 16-aastane): Kuidas lasteka lõpp oli?
L (N 14-aastane): Normaalne. Pooled põgenesid ära, et koristamisest pääseda.
- M (M 16-aastane): On lõbus vä?
T (N 16-aastane): Mkm, üldse ei ole.

- T (N 16-aastane): Milles sa Sloveeniale kaasa elad?
M (M 17-aastane): Jalgpallis
- T (N 16-aastane): Ma olen esimene?
K (M 19-aastane): Jah
- M (M 16-aastane): Äkki on mingil muul põhjusel?
T (N 16-aastane): vihma ei saja ju
- M (M 16-aastane): See volüümikas ladinaameeriklane?
T (N 16-aastane): Mhmh

Antud näidete põhjal võib öelda, et kaheosalised küsimusjärjendid ongi kõige tavalisemad, sest neid esises ka uurimistöö autori poolt kogutud materjalis kõige rohkem.

1.1.1. PARTIKLIVASTUS KÜSIMUSELE

„Hulk dialoogis kasutatavaid lausungeid on lühikesed üksused, koosnedes kas ühest üneemist, suhtluspartiklist, sõnast või lühikesest fraasist (*jah, ei, ahah* jne). Need on sellised lausungid, millega reageeritakse tagasisides, antakse emotsionaalseid hinnanguid ja kommentaare, pöörduetakse kellegi poole, küsitakse, vastatakse jne.” (Hennoste 2000: 2242) „Partiklivastust kasutatakse näitamaks vastaja ebakindlust küsimuse rolli suhtes. Partikliga on üldküsimusele võimalik vastata isegi siis, kui küsimuse eesmärk ning tegevuslik tagajärg jääb vastajale arusaamatuks.” (Keevallik 2009: 39) Partikkel ehk abisõna on kaas- ja sidesõnade ning hüüd- ja mäarsõnade ühisnimetus. Uuritavates küsimusjärjendites vastati 54 küsimusele 20 korral partiklivastusega. Partiklivastuseid uuris autor vaid kaheosaliste küsimusjärjendite puhul.

- T (N 16-aastane): Aga nooti tahad?
M (M 17-aastane): Jaaah
- T (N 16-aastane): Aga sa oled siis natuke pettunud ta peale?
S (N 15-aastane): Jup
- T (N 16-aastane): Ave lisas ta?
L (N 14-aastane): Jap
- T (N 16-aastane): Kardad natuke?
I (N 14-aastane): jaa
- T (N 16-aastane): On sul hetkel pisut aega?
M (N 23-aastane): On
- T (N 16-aastane): Aga sul läheb ka see sinna konkursile vä?
M (M 17-aastane): Japs

Lisaks sellele esines kogutud materjali hulgas ka selliseid kaheosalisi järjendeid, kus oli vastusena partiklivastus ja täiendav vastus. Sellise vastusetüübiga järjendeid esines kokku 15.

- T (N 16-aastane): Tunned?
S (N 16-aastane): Mhmm, aitäh
- M (M 16-aastane): On lõbus vä?
T (N 16-aastane) : Mkm, üldse ei ole
- T (N 16-aastane): Jagad?
A (M 16-aastane): Ikka ja
- M (M 18-aastane): Sa oled midagi homseks õppinud?
T (N 16-aastane): Mkmk . Ma suht alles jõudsin koju

Leelo Keevallik nimetab selliseid vastuseid oma artiklis „Üldküsimuse lihtvastuse funktsioonid” kombineeritud vastusteks. Kombineerimisvõimalus tähendab eelkõige seda, et partiklit võib kasutada nii voo alguses kui ka lõpus või isegi mõlemal pool. (Keevallik 2009: 46) Kolmandas näites on vastusena partikkel *ja* ning lisaks sellele veel partikkel *ikka*. Leelo Keevallik arvab, et *ikka*-vastus pole ehk kõige sobivamalt formuleeritud või adresseeritud, sest vastus peaks olema üldteada (Keevallik 2009: 45). *Ikka*-vastuseid kasutatakse tavaliselt juhul, kui vastus on küsijale teada.

1.1.2. VASTUS ILMA PARTIKLITA

Salvestatud materjali hulgas oli vastuseid, milles ei kasutatud partiklit. Oli nii kordusvastuseid, kus peegeldati verbi, kui ka teisi pikemaid partiklita vastuseid. Selliseid järjendeid oli kokku 19.

- T (N 16-aastane): Kust ma Merka numbri saan?
T (M 20-aastane): Palun küsi mu Marialt
- MT (N 16-aastane): Kuidas lähete üldse?
T (N 16-aastane): Efkaga ja Einsteinid ja Vahur tulevad ka
- T (N 16-aastane): Aga mis sa homme selga paned?
M (N 23-aastane): Ma ei tea veel, võtan vabalt
- M (M18-aastane): Aaa, pidu tulemas jah?
T (N 16-aastane): Võib ka nii öelda :)
- T (N 16-aastane): Kuidas talle peale läks?
M (M 16-aastane): Ta kattis kõrvad kinni ja läks teki alla peitu. Pärast tahtis, et ma veel talle loeksin

Leelo Keevallik kirjutab oma artiklis „Üldküsümuse lihtvastuste funktsioonid”: „Partiklivastus ei ole seega mõnes järjendipositsioonis küllalt ammendav vastusevariant ega pruugi näidata, et küsimuse rolli on lõplikult mõistetud, ning mis ei võimalda järjendi sulgemist nii, nagu kordusvastus seda teeb. Kordus on tugevam vastusevariant, mida tõestab muuhulgas ka see, et partiklivastust saab verbivastuseks muuta, aga mitte vastupidi.” (Keevallik 2009: 40) Uuritud kaheosaliste küsimusjärjendite hulgas leidsid samuti kordusvastuseid:

- M (N 23-aastane): Tuled külla?
T (N 16-aastane): Tulen ikka
- T (N 16-aastane): Kas te olete kirikus või lähete kusagile?
A (M 16-aastane): Arvan, et lähme

Järelliige võib olla lihtne partiklivastus, kuid ka pikem vastus, kus näiteks peegeldatakse verbi. Võib järeldada, et järjendis, milles on kasutatud vaid partiklivastust selle asemel, et kasutada partiklivastust koos täiendava lausega või vastust ilma partiklita, ei ole vastaja küsimust täiesti mõistnud ja ka vastus ei pruugi olla korrektne.

1.2. KOLMEOSALINE KÜSIMUSJÄRJEND

Kolmeosalistes küsimusjärjendites tuleb kõigepealt ühel osapoolelt küsimus, millele ta saab vastuse. Pärast vastuse saamist tuleb küsijalt veel omapoolne hinnang või emotsioon teema või vastuse kohta. Uurimistöö autori poolt kogutud materjalis oli kolmeosalisi küsimusjärjendeid kokku 37 (vt lisa 1):

- MT (N 16-aastane): Mis mõttes nagu?
T (N 16-aastane): Inkas jäi kirjand.
MT (N 16-aastane): See ei ole ju normaalne.
- M (M 16-aastane): Sa arvad, et ta tahtis tegelt ka ainult informatsiooni kohukestest?
T (N 16-aastane): Ma usun küll.
M (M 16-aastane): Okei. Ma ei usu.
- K (M 19-aastane): Sa teed klaveriga sama?
T (N 16-aastane): Mm, ma ei oska eriti improviseerida. Mul peab alati noot ees olema.
K (M 19-aastane): Ega mul ka.
- M (M 18-aastane): Ja millest me räägime?
T (N 16-aastane): Ma ei tea.
M (M 18-aastane): Siis küll.

- T (N 16-aastane): Oled kodus või Tartus?
K (M 19-aastane): Ma veel Tartus, ma homme tulen koju.
T (N 16-aastane): Taavi tuleb ka homme koju.

Teises näites on kasutanud osapool M verbikordust T järelliikmele. Leelo Keevallik on oma artiklis „Üldküsümuse lihtvastuse funktsioonid” kirjutanud, et verbivastus on sisuliselt iseseisvam kui partiklivastus ja vastaja muudab isikulõpu deiktiliselt sobivaks. Nii võimaldab verbikordusvastus kõnelejal esitada mitmeti täielikuma propositsiooni kui partikkel. (Keevallik 2009: 35) Teine ja viies näide on tõestuseks Leelo Keevalliku väitele, kuna teises väites on verbivastuseks verb *uskuma* ja viiendas näites verb *tulema*.

1.2.1. HINNANG JÄRELLIIKMELE

Nende küsimusjärjendite puhul on kolmas liige küsija hinnang vastaja järelliikmele. Hinnangud lähtuvad vastaja emotsioonidest järjendi teema ja järelliikme suhtes. Uurimistöö autori kogutud materjali hulgas esines seitse küsimusjärjendit, mille kolmas osa oli hinnang järelliikmele. Hinnangud olid üldiselt napolisõnalised. Neid järjendeid saab veel omakorda jagada kaheks: ühesõnalised hinnangud (*lahe, nõme, normaalne*) ja pikemad hinnangud: *See ei ole ju normaalne, Siis on jama ju, Siis on suva*.

- T (N 16-aastane): Aga kuidas on mul seda võimalik sealt üles leida on?
M (M 17-aastane): enam mitte, see on juba maha võetud sealt
T (N 16-aastane): Mh, nõme
- I (N 14-aastane): Kle, kas sa oled ristitud?
T (N 16-aastane): Jah, olen küll. Selle aasta märtsis
I (N 14-aastane): Aa, lahe
- M (M 17-aastane): Kuidas sul läheb?
T (N 16-aastane): Mu selg jamab jälle...
M (M 17-aastane): Siis on jama ju.
- T (N 16-aastane): Ja kuidas sul läks?
M (M 16-aastane): halvasti, aga ta ei hinnanud, sest ta ei öelnud ette
T (N 16-aastane): Siis on suva

Kolmeosaliste järjendite puhul esitab kõigepealt üks pool küsimuse, millele teine pool vastab. Selle vastuse põhjal annab küsija hinnangu. Hinnangu abil on vastajal kergem aru saada, mida küsija sellest teemast arvab.

1.2.2. EMOTSIOON JÄRELLIHKMELE

Küsimusjärjendeid, mille kolmas liige esineb emotsiooni kujul, oli autori kogutud näidete hulgas vaid kaheksa. Sellest võib järeldada, et neid ei esine väga tihti. Kolmeosaliste küsimusjärjendite puhul on kolmas liige emotsioon järellihkmele.

- T (N 16-aastane): Mmmm. Nii hirmus siis?
M (M 16-aastane): Mhmh. Pärised ka
T (N 16-aastane): Hahah
- T (N 16-aastane): Hakkasite suhtlema ka?
L (N 14-aastane): Hahaha, Ei
T (N 16-aastane): mh
- K (N 13-aastane): Midagi, endal?
T (N 16-aastane): Mm, kool sucks
K (N 13-aastane): Yeah

Näidete puhul võib järeldada, et emotsioon ei ole pikk lause, vaid lühike ja pigem partikli kujul. Esimeses näites on selleks *Hahah*, teises näites *mh* ja kolmandas näites *Yeah*. Kaheksast järjendist viie puhul oli emotsiooniks naermist jälgendav *hahaha* või *hihi*.

1.3. NELJAOSALINE KÜSIMUSJÄRJEND

Uuritava materjali seas leidis ka küsimusjärjendeid, mis olid neljaosalised. Neis küsimusjärjendites tuleb pärast küsija hinnangut hinnang ka vastaja poolt. Selliseid küsimusjärjendeid esines siiski kõige vähem: 100-st näitest 8 (vt lisa 1).

- M (M 17-aastane): Millega tegeled?
T (N 16-aastane): Piinan Noomit ehk siis teen talle patsi
M (M 17-aastane): See ei saa ju piin olla
T (N 16-aastane): Usu mind, saab

1.3.1. EMOTSIOON KOLMANDALE LIIKMELE

Nende küsimusjärjendite puhul väljendab kolmas liige emotsiooni, mis võib olla lühike ja selgesti mõistetav nagu näiteks sõna *suht*, kuid ka pikem lause.

- T (16-aastane): Miks?
R (12-aastane): Sest ta ei ole selline, et ta paluks andeks. Ta on väga uhke pliks
T (16-aastane): Aga siis saagu oma uhkusest üle
R (12-aastane): See oleks väga tore

- T (N 16-aastane): Kuule, aga mis sa arvad, mis Sannust saab?
M (M 16-aastane): Ma ei tea
T (N 16-aastane): Nõme lugu
M (M 16-aastane): Suht
- A (N 20-aastane): Mis sa teed?
T (N 16-aastane): Miikaga räägin ja muusikat kuulan
A (N 20-aastane): Üüüü
T (N 16-aastane): Ei ole mingit üüüüd
- T (16-aastane): Aga kas mõtekam ei oleks minna otse lennukiga Tallinnast?
M (17-aastane): Charterlendu ei lähe Tallinnast. Minge laevaga soome ja sealt otse lennukiga Atlantasse.
T (16-aastane): Isver, sa oled tõesti tark.
M (17-aastane): Susver. Ma tegin tripi läbi sellepärast.
- A (N 14-aastane): Kuule, kas sa said aru, et mida Maria tahtis, et me teeks?
T (N 16-aastane): Ei
A (N 14-aastane): Tore, siis ma polnud ainuke
T (N 16-aastane): Ma arvan, et enamus ei saanud aru 😊

Neis näidetes esineb neljas liige emotsioonina küsija eelmisele lausele. Enamasti ei ole see partiklivastus või lausekordus, vaid lause on iseseisev ja väljendab vastaja tunnet. Neljaosaliste küsimusjärjendite hulgas oli selliseid näiteid kuus.

1.3.2. NELJAS LIIGE ETTEPANEKUNA

Neljas liige võib olla ettepanek kolmandale liikmele. Järgnevas näites on teemaks hispaaniakeelne sõna, millest üks osapool aru ei saa. Sellepeale teeb osapool T M-ile ettepaneku kasutada tõlkeprogrammi Google Translate, kuna sealt võib abi leida.

- M (M 16-aastane): Mida see „rabiosa” tähendab?
T (N 16-aastane): Otsi Googlest
M (M 16-aastane): Ma otsisin ja ei leidnud midagi
T (N 16-aastane): Mine Google Translatesse

Autori kogutud materjali hulgas oli vaid üks küsimusjärjend, mille neljas liige oli ettepaneku tegemine.

1.4. VIIEOSALINE KÜSIMUSJÄRJEND

Lisaks kahe-, kolme- ja neljaosalistele küsimusjärjenditele esines materjali seas ka üks näide, mis oli viieosaline. Selle küsimusjärjendi puhul esitas kõigepealt osapool MT küsimuse T-le. Sellele küsimusele tuli järelliige T poolt. Pärast järelliiget tuli MT-poolne emotsioon T vastusele. Sellele järgnes uus teave T poolt, millele samuti järgneb MT reaktsioon.

- MT (N 16-aastane): Kas oli hea trenn?
T (N 16-aastane): külm oli.
MT (N 16-aastane): jah, täna oli külm ilm
T (N 16-aastane): ja pime oli kaa
MT (N 16-aastane): Ilmselgelt on pime

Uurimistöö autori kogutud küsimusjärjendite hulgas oli kahe-, kolme-, nelja-, viieosalisi. Kõige rohkem oli kaheosalisi, kõige vähem aga viieosalisi, mida esines vaid ühel korral. Kolmeosaliste küsimusjärjendite puhul võib kolmas osa olla nii hinnangu kui ka emotsioonina. Autori kogutud näidetes oli kolmeosalistest küsimusjärjenditest seitsme eesmärgiks hinnangu andmine, kaheksa küsimusjärjendiga sooviti väljendada emotsiooni. Neljaosalisi küsimusjärjendeid oli vähem ja ka nende puhul saab liigitada eraldi järjendeid, mille eesmärgiks on emotsiooni väljendamine ja ettepaneku tegemine.

2. KÜSIMUSJÄRJENDI NAABRUSPAAR

Küsimusi esitades ootame me neile vastust teiselt vestluses osalejalt. Mare Koit on oma artiklis „Eesti dialoogikorpus ja argumenteerimisdialogi arvutis modelleerimine” väitnud, et küsimusjärjendi voorupaar ehk naabruspaar koosneb esi- ja järelliikmest. Kummalegi võib eelneeda ja/või järgneda üks või mitu üksikakti. Esi- ja järelliikme vahel (seega voorupaari sees) võib olla uusi voorupaaride järjendeid. (Koit 2010: 245) Küsimusjärjendeid, kus küsimus said konkreetse vastuse, oli kokku 95. Esineb järjendeid, kus järelliige tuleb hiljem või jääb üldse tulemata.

2.1. JÄRELLIIKME ILMUMINE HILJEM

Mitme Eesti keeleteadlase ühistööna ilmunud artiklis „Naabruspaarid ja kategoriseerimine netikommentaaries kui sidusa dialoogi loomise vahend” on kirjutatud: „Naabruspaar on kahe kõnevooru (täpsemalt nendega tehtud dialoogiakti/suhtlustegevuse) järjend, milles voorud on omavahel tüüpiliselt (kuid mitte alati) kõrvuti ja omavahel seotud nii, et paari esiliige nõuab teatud tüüpi ja teatud vormiga järelliiget” (Hennoste jt 2010: 43). Uurimistöö autori kogutud

materjali hulgas esines viis näidet, kus järelliige ei vastanud küsimusele otse. Neid näiteid saab liigitada järgmiselt:

- 1) vastus küsimusele jääb üldse saamata;
- 2) küsimusele vastatakse küsimusega;
- 3) vastuse asemel järgneb küsimusele ettepanek;
- 4) vastaja annab vastuseks vihje, millest küsija peab vastuse välja lugema.

Uurimistööks kogutud materjalis oli küsimusjärjend, kus vastuseks oli vihje, millest küsija pidi vastuse välja lugema. Järgmises näites küsis T N-ilt küsimuse nädalavahetuse kohta. N aga andis vastuse, mis ei vastanud otse T küsimusele. Järgnes kommentaar T-lt, milles ta andis iroonia kaudu märku, justkui oleks vastus ta küsimusele piisav olnud.

- T (N 16-aastane): Sa oled muidu kogu nv Tallinnas?
N (N 15-aastane): Kamoon.. it's friday, friday....
T (N 16-aastane): mm, jah, see seletab kõike

Mõnikord esineb küsimusjärjendeid, kus järelliige, mis vastaks küsimusele, jääb tulemata. Selle asemel tekitab teine osapool väiteid, millega küsija lihtsalt nõustub. MT soovis T käest saada informatsiooni trenni kohta. Järelliikmena tuli aga vastus, mis ei vastanud MT küsimusele, vaid oli väide külma ilma kohta. MT nõustus väitega. Teema jätkuks lisas T uue väite pimeduse kohta, millega MT samuti nõustus. Vastust küsimusele, kas trenn oli hea, MT ei saanudki.

- MT (N 16-aastane): Kas oli hea trenn?
T (N 16-aastane): külm oli.
MT (N 16-aastane): jah, täna oli külm ilm
T (N 16-aastane): ja pime oli kaa
MT (N 16-aastane): Ilmselgelt on pime

Salvestatud materjali hulgas leidis ka üks näide sellest, kuidas osapool J esitas T-le küsimuse, millele T vastas omakorda küsimusega. Pärast seda andis J vastuse T küsimusele. Selles küsimusjärjendis jäigi saamata vastus esimesele küsimusele, mille J esitas.

- J (M 21-aastane): Mis siis ilus tydruk ka teeb?
T (N 16-aastane): Mina vää?
J (M 21-aastane): Jaaa

Sama on ka järgmises näites, kus selle asemel, et vastata esimesele küsimusele, küsis J T-lt omakorda, millele ta T-lt pisut sarkastilise vastuse sai. Ka selle näite puhul jäi esimesele küsimusele *Kui vana sa oled?* vastus saamata.

- T (N 16-aastane): Kui vana sa oled?

J (M 21-aastane): Misasja, sa ei tea, kui vana ma olen?

T (N 16-aastane): Ei tead, see tuleb une pealt!!!

Järgmises näites küsis M T-lt küsimuse, et saada teada võõrkeelse sõna tähendust. T ei vastanud M-i küsimusele, vaid tegi ettepaneku, kuidas M vastuse teada saaks. Sellepeale tuli M-i emotsioon T järelliikmele, milles ta ütles selgelt välja, et ta oli sellele sõnale tõlget juba otsinud. Ka pärast seda ei tulnud T-lt vastus, vaid uus ettepanek.

- M (M 16-aastane): Mida see „rabiosa” tähendab?

T (N 16-aastane): Otsi Googlest

M (M 16-aastane): Ma otsisin juba ja ei leidnud midagi.

T (N 16-aastane): Mine Google Translatesse

Tiit Hennoste on oma artiklis „Sissejuhatus suulisesse eesti keelde” välja toonud, et on mitu võimalust, kuidas küsija reageerib, kui tema küsimusele vastust ei tule. Esimene variant on, et küsija esitab küsimuse uuesti, seda täpsustades või küsimust ümber sõnastades. Muidugi võib küsija ka samasuguse küsimuse uuesti küsida. Teine võimalus on, et järelliikme ette tuleb vahesekvents, millega partner püüab saada lisainfot esiliikme mõistmiseks või otsustamiseks, millist järelliiget anda. Kolmas võimalus on, et teine pool annab mingi märgi, mis näitab, et ta on esiliikme vastu võtnud, kuid ei anna mingit märki vastuse kohta, viies jutu kõrvale ning rikkudes vestluse jätkuvuse põhimõtet. (Hennoste 2000: 2236–2237)

Eelnevate näidete põhjal võib välja tuua, et autori kogutud materjali hulgas esinesid teine ja kolmas võimalus. Kahel korral tahtis vastaja saada rohkem infot küsimuse kohta. Nende näidete põhjal esitab ta ise küsimuse, et saada lisainfot vastuse andmiseks. Kolmel korral andis vastaja märku, et on võtnud esiliikme vastu, aga ei andnud sellele korrektset vastust, vaid viis teema kõrvale.

3. KÜSIMUSE ESITAMISE EESMÄRK

Küsimuse esitamisel võib olla mitmeid erinevaid eesmärke. Andriela Rääbis on oma artiklis „Eesti telefonivestluste sissejuhatus: struktuur ja suhtlusfunktsioonid” kirjutanud vestluse eesmärkidest ja on seal välja toonud, et on kaks peamist eesmärki: esiteks informatsiooni saamine ja edastamine ning teiseks sotsiaalne eesmärk, mille puhul on lihtsalt vajadus

vestelda (Rääbis 2009: 30). Autori kogutud materjalis leidus küsimusi, mille eesmärk oli informatsiooni saamine, ettepaneku tegemine või arvamuse teadasaamine.

3.1. KÜSIMUS INFORMATSIOONI SAAMISE EESMÄRGIL

Küsimusjärjendeid, mille eesmärgiks oli informatsiooni saamine, esines uurimistöö autori kogutud materjalis 90. Siin ei olnud oluline, mitmeosaline järjend on. Näidete järgi võib öelda, et neid leidus nii kahe-, kolme-, nelja- kui ka viieosaliste küsimusjärjendite puhul: 52 kaheosalist, 31 kolmeosalist, 6 neljaosalist ja 1 viieosaline küsimusjärjend (vt lisa 2).

- T (N 16-aastane): Mis põnevat veel olete teinud Tallinnas?
N (N 15-aastane): Eile käisime Terminalis ja täna lähme sööma ja kinno
T (N 16-aastane): Tee Liisi võimalikult tühjaks rahast. Hahaha
- T (N 16-aastane): Kas te need asjad ostate ise ära?
A (N 20-aastane): Mhmhm
- A (N 9-aastane): Kas taavi on juba kodus?
T (N 16-aastane): Ei. Ta on Tallinnas koolis praegu.
- A (N 13-aastane): Mis te siis veel tegite?
T (N 16-aastane): Rääkisime juttu ja sõime pitsat
A (N 13-aastane): Hihi
- T (N 16-aastane): Ja kuidas sul läks?
M (M 16-aastane): halvasti, aga ta ei hinnanud, sest ta ei öelnud ette
T (N 16-aastane): Siis on suva

Näidete hulgas oli seitse küsimusjärjendit, mille eesmärgiks oli teada saada, millega vestluspartner tegeleb. Üks neist oli näide, kus M esitas T-le küsimuse *Millega tegeled?*. Andriela Rääbis on kirjutanud selle küsimuse kohta artikli „Küsimus *mis sa teed?* telefonivestluses”. Seal selgitab ta selle küsimuse rolli suhtluses ja ütleb, et küsimusel *mis sa teed?* on enamasti kaks funktsiooni: pakkuda partnerile teemaalgatust ning selgitada situatsiooni enne edasist vestlust. Enamasti ei tahagi küsija tegelikult teada, mida partner teeb. (Rääbis 2004: 368)

- M (M 17-aastane): Millega tegeled?
T (N 16-aastane): Piinan Noomit ehk siis teen talle patsi
M (M 17-aastane): See ei saa ju piin olla
T (N 16-aastane): Usu mind, saab

Näidetes esines küsimusjärjendeid, kus taheti saada informatsiooni, kuid oli tunda ka etteheidet.

- S (N 15-aastane): Miks sa magasid?
T (N 16-aastane): Ma olin nii väsinud, et ma vajusin ära.
S (N 15-aastane): Oh sind küll
- M (M 17-aastane): Mis mõttes? Käitun halvasti?
T (N 16-aastane): Ei, lihtsalt mitte enda moodi. Ma ei oska seletada
- K (N 13-aastane): Miks sa ei maga?
T (N 16-aastane): Mul on nii palju asju vaja teha

Eelnevatest näidetest esimeses heitis S T-le ette, et T oli magama jäänud. T selgitas, miks ta magama oli jäänud. Teises näites esitas M etteheitva küsimuse, millele T vastata ei osanud, kuid proovis välja vabandada. Kolmandas näites heitis K T-le ette, et ta ei maganud, mille peale T teatas, et tal oli palju asju teha.

Näited, mis autor välja tõi, saab omakorda jagada kaheks: esimeses on oluline vaid informatsiooni saamine, teises tahetakse saada informatsiooni, aga samas heidetakse ka midagi ette.

3.2. KÜSIMUS ETTEPANEKU TEGEMISEKS

Üks eesmärkidest küsimuse esitamisel on ettepaneku tegemine. Selliste küsimuste puhul esitab küsija küsimuse, millega ta soovib teist osapoolt kusagile kutsuda, millessegi kaasata vms. Uurimistöö autori poolt kogutud materjali hulgas leidus kaks näidet, kus küsimused olid esitatud ettepaneku tegemise eesmärgil. Näidetest üks oli kaheosaline ja teine kolmeosaline.

- T (N 16-aastane): Pean sulle tõestama vä? Mis ma teen sulle sudoku vä?
M (M 17-aastane): Ei, mitte mulle. Kogu rahvale
T (N 16-aastane): haha, järgmine pühapäev kirikus esitlen uut sudoku
- M (N 23-aastane): Kuule, kas sa saaksid teha lastekal paar mängu?
T (N 16-aastane): Jaah, ikka

Esimeses näites tegi osapool T ettepaneku M-ile koostada sudoku ja teises tegi M T-le ettepaneku teha lastekal paar mängu. Sõna *kuule* on Leelo Keevallik uurinud oma töös „Suhtluskeele uurimine partiklistunud verbivormide näitel”, kus ta kirjutab, et „partikkel *kuule* alustab vestluses uusi tegevusfaase, mis eeldavad kõnelejate mõnevõrra pikemaajalist tähelepanu” (Keevallik 2005: 544).

3.3. KÜSIMUS ARVAMUSE TEADASAAMISEKS

Näidete järgi võib järeldada, et küsimusi, mille eesmärgiks on arvamuse teadasaamine, võib olla nii kahe- kui ka kolmeosalisi. Salvestatud materjalis oli kaheksa küsimust, mille eesmärgiks arvamuse teadasaamine, neist kolm kolme- ja viis kaheosalised. Kolmeosaliste küsimusjärjendite puhul võib olla kolmandaks liikmeks lihtsalt *okei* nagu teises näites, kuid sellele võib lisanduda ka küsija enda arvamus, nagu seda on kolmandas näites.

- KV (M 19-aastane): Mida arvad sa liiklushuligaansusest?
T (N 16-aastane): haha , ainult tondid on liiklushuligaanid
- E (N 15-aastane): Kas sa arvad ka, et Jumal on võimas ja kõikvõimas?
T (N 16-aastane): Hea küsimus. Jah, usun küll
E (N 15-aastane) : Okei :)
- M (M 16-aastane): Sa arvad, et ta tahtis tegelt ka ainult informatsiooni kohukestest?
T (N 16-aastane): Ma usun küll
M (M 16-aastane): Okei. Ma ei usu
- T (N 16-aastane): Aga kuidas sulle lastekal meeldis?
S (N 10-aastane): Väga väga
- R (N 12-aastane): On koolis head kohukesed?
T (N 16-aastane): Täiega head

Nende küsimustega soovis küsija vastajalt teada saada tema arvamust erinevate teemade kohta. Esimeses ja teises näites soovis küsija teada saada T-lt tema arvamust liiklushuligaansuse ja Jumala olemasolu kohta, neljandas ja viiendas lasteka ja kohukeste kohta. Lastekas on kristliku taustaga üritus lastele vanuses 7–12, kus nendega tehakse lõbusaid tegevusi ja räägitakse usuteemadel.

Kaheksast küsimusjärjendist, kus küsimuse esitamise eesmärgiks oli arvamuse teadasaamine, olid viis kaheosalised, kus esiliige esitas küsimuse ja järelliige vastas sellele. Kolmeosalised olid teine ja kolmas näide. Teises näites andis küsija pärast järelliiget lihtsa partiklivastuse näitamaks, et ta on vastaja arvamuse teada saanud. Kolmandas näites tuli pärast järelliiget partikkel *okei* samuti nagu eelmises näites, aga sellele järgnes veel küsija oma arvamus, mida teises näites ei olnud.

Eelnevatele näidetele tuginedes võib väita, et küsimusjärjendeid, mille eesmärgiks on informatsiooni saamine, esineb kõige rohkem. Sellest võib järeldada, et ettepanekute tegemine ja arvamuse teadasaamine ei ole nii oluline kui informatsiooni saamine.

KOKKUVÕTE

Uurimistöö autor valis küsimusjärjendite uurimise teema, kuna küsimine kuulub meie igapäevaellu ja küsimusi esitame me kogu aeg. Oli põnev uurida küsimuste eesmärke ja analüüsida näidete põhjal erinevaid küsimusjärjendeid. Töö alguses püstitas autor kolm hüpoteesi. Kaks hüpoteesi, et enamasti on küsimusjärjendid kaheosalised ja tavaliselt on küsimuse esitamise eesmärgiks informatsiooni saamine, pidasid paika. Kolmas hüpotees ei pidanud täielikult paika.

Uurimise tulemusena tuli välja, et vestluses võib esineda kaheosalisi, kuid mõningatel juhtudel ka neljaosalisi küsimusjärjendeid. Küsimuse esitamisel võib olla peale informatsiooni saamise ka teisi eesmärke. Selleks võib olla näiteks arvamuse küsimine või ettepaneku tegemine. Kõigi nende eesmärkide kohta esines ka näiteid. Peale küsimusjärjendi pikkuse ja eesmärkide uurimise keskenduti töös veel ühele teemale: naabruspaarid ja järellikme ilmumine hiljem. Selgus, et kõigi järjendite puhul ei tulegi järelliige kohe pärast küsimuse esitamist ja mõningate järjendite puhul jääb küsijal korrektne vastus üldse saamata.

Edasipidi võiks kokku koguda küsimusjärjendeid üle 30- ja alla 10aastaste inimeste vestlustest ja uurida, mitmeosalisi ning milliste eesmärkidega järjendeid seal esineb. Võrreldes selle tööga oleks tulemustes kindlasti suuri erinevusi.

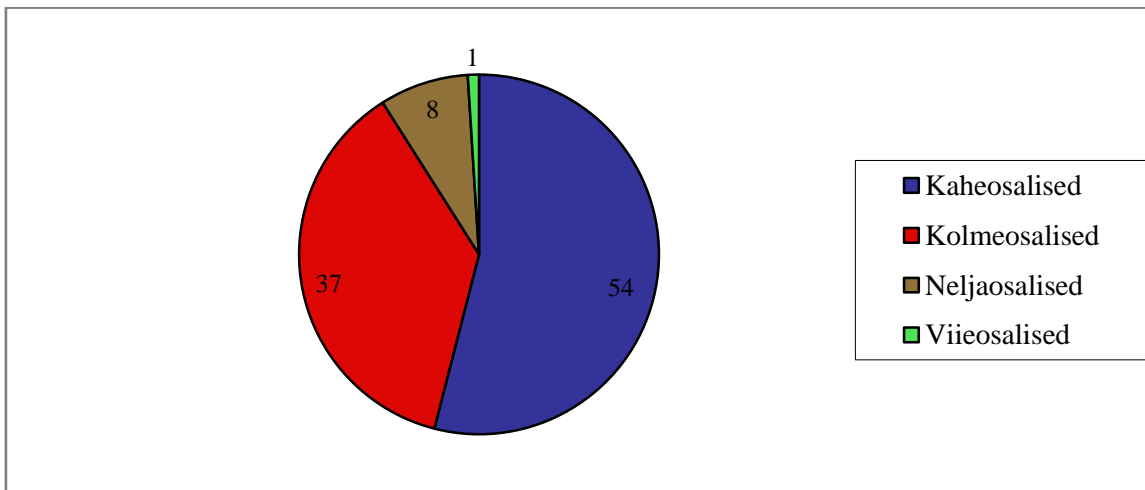
KASUTATUD KIRJANDUS

1. Hennoste, Tiit 2000. Lausung suulises kõnes I. – Akadeemia 10, 2223–2254.
2. Hennoste, Tiit, Olga Gerassimenko, Riina Kasterpalu, Mare Koit, Krista Mihkels, Kirsi Laanesoo, Anni Oja, Andriela Rääbis 2010. Naabruspaarid ja kategoriseerimine netikommentaaries kui sidusa dialoogi loomise vahend. – Eesti Rakenduslingvistika ühingu aastaraamat 7, 43–58.
3. Keevalik, Leelo 2005. Suhtluskeelee uurimine partiklistunud verbivormide näitel. – Keel ja Kirjandus 7, 535–549; 8, 630–642.
4. Keevalik, Leelo 2009. Üldküsimuse lihtvastuste funktsioonid. – Keel ja Kirjandus 1, 33–53.
5. Koit, Mare 2010. Eesti dialoogikorpus ja argumenteerimisdialogi arvutil modelleerimine. – Keel ja Kirjandus 4, 241–262.

6. Rääbis, Andriela 2004. Küsimus *mis sa teed?* telefonivestluses. – Keel ja Kirjandus 5, 358–368.
7. Rääbis, Andriela 2009. Eesti telefonivestluste sissejuhatus: struktuur ja suhtlusfunktsioonid. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

LISAD

LISA 1. KÜSIMUSJÄRJENDI PIKKUS

LISA 2. KÜSIMUSE ESITAMISE EESMÄRK

